

FORSKNING SOM KARRIÄR ELLER EXISTENTIELL ANGELÄGENHET

Vilka problem uppstår när forskarnas sätt att skriva bestäms av karriärhänsyn? Och vad innebär detta för den existentiella angelägenhet forskning kan ha? **Hugo Strandberg** diskuterar.

Text: Hugo Strandberg

När man tänker på forskningspublikationers form, tänker man nog oftast på de krav *peer review*-systemet medför. Åtminstone vad mitt ämne – filosofi – beträffar har detta system medfört en påtaglig likriktning av sättet att skriva, och såvitt jag kan bedöma är situationen likartad på de flesta håll. Den som är mån om att säkert få sin artikel publicerad, anpassar sitt skrivsätt till de krav man tror att de som bedömer den ställer.

Det finns emellertid också en annan utveckling, som delvis hänger samman med den förra men som tar sig andra uttryck. Den som inte bara är mån om att säkert få sina artiklar publicerade utan också är mån om att andra forskare ska referera till dem, anpassar sitt skrivsätt också efter detta. Här är det alltså inte tal om krav som några få bedömare eventuellt ställer, utan om en anpassning till hur forskarsamfundet fungerar på ett kollektivt plan. En sådan anpassning får stora konsekvenser, men jag ska här bara nämna tre. Liksom ovan är situationen såvitt jag kan bedöma likartad också i andra ämnen, men jag ska här bara tala om filosofin.

För det första leder det till mer personinriktad kritik. Den som kritiserar någon annans forskning ökar chanserna att någon anknyter till artikeln – nämligen just den kritiserade filosofen. Om man sedan svarar på dennes gemäla har en debatt uppstått, en debatt som säkert lockar till sig också andra. Den som är mån om att andra forskare ska referera till ens artiklar kommer alltså att välja en form där de filosofiska tankarna uttrycks som kritik av en annan filosofis tankar, en filosof som bedöms troligt att gå i svaromål.

För det andra leder det till en filosofi som styrs av de gängse begreppen. Den som är mån om att andra forskare ska referera till ens artiklar, ser nämligen först till att artiklarna överhuvudtaget blir hittade och lästa i så stor utsträckning som möjligt, och anpassar därför sitt skrivsätt till hur databaser och sökmotorer fungerar. Det gäller med andra

ord att välja begrepp – i titel, *abstract* och *keywords* – som andra filosofer bedöms söka efter. Den som är mån om att andra forskare ska referera till ens artiklar kommer alltså att undvika ett skrivsätt som inte styrs av fackterminologi.

För det tredje, och sammanhängande med de två första, leder det till en upptagenhet av nuet, till vad man kunde kalla en temporal provinsialism. Den som är mån om att andra forskare ska referera till ens artiklar, kritiserar de filosofer som just nu är verksamma och använder den terminologi som just nu är i svang. Att söka sig tillbaka i historien är enligt detta synsätt bara meningsfullt om andra också gör det: diskutera inte **Platon**, utan någon nu aktiv filosof Platon-tolkning.

Sammanfattningsvis kan man säga att den som bedriver forskning på detta sätt har underkastat sig en sorts *Twitter*-

logik: Syftet med publikationerna är att generera *retweets*. Därför är personangrepp (om än betydligt artigare formulerade) och vilka *tags* man använder avgörande. Och eftersom ingen letar upp tweets som är äldre än någon dag för att retweeta dem, gäller det att dra till sig uppmärksamhet just nu. (Att den här liknelsen inte är tagen ur luften visar den

Den som inte bara är mån om att säkert få sina artiklar publicerade utan också är mån om att andra forskare ska referera till dem, anpassar sitt skrivsätt också efter detta.

växande populariteten hos sociala nätverkstjänster riktade till forskare, t.ex. *academia.edu*.)

Någon kanske vill hävda att det här sättet att skriva ändå kan försvaras. Är det trots allt inte viktigt att fundera över hur ens forskningsresultat ska spridas? Problemet är bara att resultat och skrivsätt inte kan skiljas åt. Tvärtom är de tre punkterna ovan oerhört destruktiva för det filosofiska tänkandet självt, vill jag hävda. En filosof influerad av **Wittgenstein** kommer inte att se den andra punkten – formulera dig i gängse filosofisk terminologi! – som något att anpassa sig till för spridningens goda saks skull, för att bara ta ett exempel.

Som Wittgenstein ser det är nämligen den filosofiska terminologin en källa till de filosofiska problemen, vilket innebär att försöket att befria sig från den är en väsentlig del av lösningen på problemen.

Är utvägen då att låta den som är mån om att andra forskare ska referera till ens artiklar hållas, medan den som inte är det istället kan välja att skriva på helt andra sätt, sätt som allt som oftast kommer att vara raka motsatsen till den förstnämndes? Så enkelt är det dock inte. Det är nämligen inte enbart enskilda forskare som tänker på det första sättet, utan universitetsorganisationerna och forskningsfinansiärerna (inklusive undervisningsministerierna i de olika länderna) har blivit de starkaste förespråkarna för det sättet att förhålla sig till forskning, vilket innebär att frågor om makt, inte minst ekonomisk makt, är sammanvävda med frågor om hur jag själv ska förhålla mig till den forskning jag bedriver.

ning är något enbart vissa sysslar med, och deras verksamhet ger nyttigheter och svar på frågor åt dem som inte gör det.) Forskning är då över huvud taget viktigt också därför att den är den process genom vilken jag ser något annat än det jag räknar som mitt, eller, och mindre negativt formulerat, för att den är det genom vilken jag får syn på en större värld än den jag uppmärksammat, för att den är ett uttryck för en vakenhet inför livet.

Stämmer detta är varje tanke på hur den forskning jag ägnar mig åt skulle kunna gynna mig i termer av karriär något som omintetgör den existentiella betydelse som forskning skulle kunna ha, eftersom den innebär att min uppmärksamhet har återvänt till just det forskningen skulle ha kunnat befria mig från. Varje organisation som uppmuntar sådana tankar är då ett hinder för vad forskning är och skulle kunna vara.

Att den enskilde forskaren säljer sin själ åt karriärismen är då det offer som gör det möjligt för alla oss andra att leva ett bättre liv.

I det här läget är det därför viktigt att gå tillbaka och fundera över varför forskning över huvud taget är viktigt. Ett vanligt svar är att forskning rättfärdigas av sina tillämpningar, av den nytta vi får av de uppfinningar den mynnar ut i. Att den enskilde forskaren säljer sin själ åt karriärismen är då det offer som gör det möjligt för alla oss andra att leva ett bättre liv. Emellertid är ett svar av den här typen otillräckligt. Naturligtvis är det sant att forskning alltemellanåt ger upphov till sådana nyttigheter, men den mesta forskning som utförs gör aldrig det och i många fall är det från början klart att det resultat man siktar mot inte är av den sort som alls skulle kunna ges en praktisk tillämpning. De föreställningar vi har om vad det vore bra att lyckas åstadkomma praktiskt utgår dessutom från vissa givna perspektiv, och det är just sådana perspektiv som nyskapande forskning bryter med och därigenom ger oss nya praktiska idéer.

Ett annat vanligt svar på frågan om varför forskning över huvud taget är viktigt, är att den rättfärdigas av den nyfikenheten vi alla har, av att den ger svar på frågor vi ställer och helt enkelt önskar oss svar på. Också detta ligger det något i, men är otillräckligt. För det vore då klart att ny forskning inte skulle vara särskilt viktig: om det bara handlar om att stilla min nyfikenhet, finns det inte redan så pass mycket intressant forskning att läsa att jag har att göra i många livstider om jag ska tillgodogöra mig den?

Felet i båda dessa svar är, menar jag, att forskningens vikt söks enbart i dess resultat. Om vi vill förstå varför forskning över huvud taget är viktigt måste vi istället också betänka själva forskningsprocessen. Den här processen är inte något vi enbart eller ens i första hand känner igen från det professionella forskare sysslar med. Istället är detta – att försöka få en glimt av det jag inte redan har fått syn på, att försöka komma ur ett begränsande perspektiv jag tenderar att falla in i – något vi alla ägnar oss åt. (De två svaren ovan kunde däremot förstås ur ett elitistiskt perspektiv: forsk-

Hugo Strandberg är universitetslärare i filosofi vid Åbo Akademi.